

Kotoutumislain kokonaisuudistus astuu voimaan samaan aikaan työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirron kanssa 1.1.2025. Laissa kuntien vastuu kotoutumisen edistämisestä kasvaa ja niille tulee uusia kotoutumistehtäviä ja kotoutumisen kohderyhmiä.

Valtuusto hyväksyi Espoon kotouttamisohjelman 13.6.2022. Tuolloin kotoutumista koskeva säätely ja rahoitusratkaisut olivat vielä monelta osin auki. Tämän vuoksi kotouttamisohjelmaan kirjattiin, että kotouttamisen edistämisen periaatteista hallintosäännön mukaan päättävälle kaupunginhallitukselle laaditaan esitys alkuvaiheen kotoutumisohjelmasta viimeistään työvoima- ja elinkeinopalveluiden rakenneuudistuksen astuessa voimaan vuonna 2024. Asia tuodaan kaupunginhallitukseen kuitenkin vasta nyt, koska työvoima- ja elinkeinopalveluiden järjestämisvastuun siirron sekä kotoutumislain kokonaisuudistuksen voimaanastuminen lykkääntyi vuoteen 2025.

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirron ja uuden kotoutumislain jälkeen kunnilla on jatkossa kokonaisvastuu kotoutumisen edistämisestä. Uudistus

- tuo kunnalle uusia lakisääteisiä työvoiman ulkopuolella olevia kotoutumispalveluiden kohderyhmiä, näistä merkittävimpänä kotihoidon tukea saavat kotoutumisajalla olevat maahanmuuttajavanhemmat.
- asettaa kunnalle veloitteen laatia niin sanottu kotoutumisohjelma, joka on maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumispalveluiden kokonaisuus. Kotoutumisohjelman vähimmäisisällöstä säädetään kotoutumislaisissa.
- tuo kunnan järjestämisvastuulle uusia kotoutumispalveluita, kuten esimerkiksi monikielisen yhteiskuntaorientaation ja kotivanhempien kotoutumista tukevat palvelut.
- tarkentaa aiempaa säätelyä kotoutumisen alkuvaihetta tukevan ohjauksen ja neuvonnan järjestämisestä.
- lyhentää ns. kotoutumisaikaa.

Espoo-tarinassa kuluvan valtuustokauden yhtenä tavoitteena on olla Suomen paras kotouttaja. Tavoitteen mukaan Espoo mm. toimeenpanee tehokkaasti alkuvaiheen kotouttamisohjelman, jonka tarkoituksena on oppia suomen tai ruotsin kieli sekä päästä koulutukseen tai osaamista vastaaviin töihin. Maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyysaste nostetaan kohti pohjoismaista tasoa. Kotouttamisohjelman käsittelyn yhteydessä valtuusto toivoi panostuksia kotona lapsiaan hoitavien maahanmuuttajaäitien suomen ja ruotsin kielen koulutuksiin.

Espoo on valmistautunut uuden kotoutumislain mukaisiin velvoitteisiin sekä valtuuston Espoo-tarinassa ja kotouttamisohjelmassa esittämiin tavoitteisiin kehittämällä ulkopuolisella hankerahoituksella sekä ohjaus ja neuvontapalveluita (Hello Espoo -info) että työvoiman ulkopuolella olevien kotoutujien, erityisesti kotivanhempien palveluita (Koto-Espoo).

Ohjaus ja neuvontapalveluiden kehittämiseen on saatu valtionavustusta ajalle 1.9.2020-31.12.2024 yhteensä 1 292 399 €. Toiminnan alkuvaiheessa painopiste oli markkinoinnissa, jota tehtiin verkostomaisesti, monialaisen yhteistyön sekä jalkautumisten kautta. Toiminnan ytimessä on pedagoginen työote, monialainen yhteistyö ja asiakkaiden tarpeiden pohjalta muokkautuvat palvelut. Hello Espoo -infosta asiakas saa yleisneuvontaa sekä apua varhaiskasvatukseen, työllisyyteen sekä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tuottamiin sosiaalipalveluihin liittyen. Alkuun myös terveyspalveluita koskeva neuvonta oli mukana Hello Espoo -infon työssä, mutta sittemmin hyvinvointialue halusi ratkaista asian toisin ja vetäytyi tästä yhteistyöstä. Lisäksi paikalliset järjestöt käyvät antamassa ohjausta ja neuvontaa eri kielillä. Hankerahoituksella kehitetty ja hiottu palvelukonsepti on nykyisin vakiintunut osaksi kaupungin peruspalveluita.

Työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien, erityisesti kotivanhempien, alkuvaiheen kotoutumisen johdantojakson palveluiden kehittämiseen uuden kotoutumislain mukaisesti on saatu valtionavustuksen erityisavustusta yhteensä 301 992 € ajalle 1.10.2022-31.12.2024. Pilottihankkeessa on keskitytty erityisesti kohderyhmän tavoittamisen käytäntöjen, kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin, kotoutumissuunnitelmien laatimisen sekä palveluohjauksen käytäntöjen kehittämiseen. Hankkeessa on pilotoitu uuden lakisäätetyn palvelun, monikielisen yhteiskuntaorientaation, eri toteuttamistapojen soveltuvuutta työvoiman ulkopuolella oleville

kotoutujille. Lisäksi pilottihankkeessa on rakennettu työvoiman ulkopuolella olevien kotoutujien palveluprosessit ja yhteistyörakenteet keskeisimpien kumppanien kanssa.

Maahanmuuttajakotivanhemmille suunnattuja kotoutumista tukevia palveluita, tärkeimpänä näistä suomen kielen opetus, on Espoossa ollut tarjolla varsin vähän. Tätä palvelutuotannon kehittämistä on tehty ajalla 1.9.2023-31.12.2025 toteutettavassa kaupungin ja koulutuskuntayhtymä Omnian ESR+-rahoitteisessa ryhmähankkeessa. Koko hankkeen ESR+-rahoituksen määrä on yhteensä 372 853 €, josta kaupungin osuus on 159 837 €. Hankkeessa on keskitytty kotivanhempien suomen kielen opetuksen, uraohjauksen sekä työelämää lähenevien palveluiden kehittämiseen ja toteuttamiseen. Lisäksi hankkeessa on kehitetty maahanmuuttajakotivanhemmille suunnattua monikanavaista viestintää, mukaan lukien ns. yhteisölähettilästoiminta.

Keskeisessä roolissa palvelukehitystyössä on ollut hankerahoituksen ulkopuolella varhaiskasvatuksen kanssa tehty yhteistyö, mikä on mahdollistanut varhaiskasvatuksen kerhotoiminnan tarjoamisen lapsille vanhemman suomen kielen opetuksen ajaksi. Varhaiskasvatuksen kerhotoimintana tarjottu palvelu toimii näyteikkunana laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja toimeenpanee siten osaltaan Espoo-tarinan tavoitetta varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamisesta.

Maahanmuuttajakotivanhemmat ovat heterogeeninen joukko erilaisine palvelutarpeineen. Heille järjestettävissä kotoutumista tukevissa palveluissa pyritään mahdollisuuksien mukaan huomioimaan eri tarpeet esimerkiksi suomen tai ruotsin kielen opetuksen etenemisnopeudessa ja uraohjauksessa sekä siinä, miten mahdollistaa eri ikäisten lasten vanhempien osallistuminen. Osallistujien volyymin kasvaessa palveluita voidaan paremmin eriyttää eri palvelutarpeiden mukaan; tämä huomioidaan tulevien vuosien kehitystyössä.

Maahanmuuttajavanhempien palveluiden kehittämisen ja tuottamisen kannalta keskeistä on, että palvelulle on saatu vakiintuneet tilat syksyllä 2024. Tilat ovat hyvien julkisten kulkuyhteyksien päässä; toinen niistä sijaitsee Espoon keskuksessa ja toinen Matinkylässä, ja ne mahdollistavat sekä aikuisten opetuksen että heidän alle kouluikäisille lapsilleen tarjottavan varhaiskasvatuksen kerhotoiminnan toteuttamisen.

Vanhempien palveluiden ajalle tarjottava laadukas, varhaiskasvatuksen tarjoama kerhotoiminta, on edellytys vanhempien osallistumiselle esimerkiksi kielikoulutukseen tai monikielisen yhteiskuntaorientaation kurssille. Kotivanhempien kotoutumista tukevien palveluita tukevan varhaiskasvatuksen kerhotoiminnan laajentamiselle esitetään määrärahoja vuoden 2025 talousarviovalmistelussa.

Tavoitteena vuonna 2025 on, että kotoutumista tukevien palveluiden piirissä on jatkossa vähintään kolmasosa kotoutumisajalla olevista kotihoidontukea saavista maahanmuuttajavanhemmista. Jatkossa palveluiden piirissä olevien määrää pyritään kasvattamaan tästä lähtötasosta. Tässä vaiheessa käytettävissä ei vielä ole tarkkaa tietoa tämän kohderyhmän koosta, mutta Kelalle aiemmin tehdyn tietopyynnön mukaan alle viisi vuotta vakuutettuina olleita vieraskielisiä kotihoidon tukea saavia henkilöitä oli Espoossa vuonna 2023 yhteensä 670 henkilöä. Jatkossa kunnat saavat nämä tiedot Kelalta uuden kotoutumislain nojalla, mikä osaltaan helpottaa palveluiden suunnittelua ja markkinointia. Palvelun vaikuttavuuden mittarina käytetään jatkossa kielitaidon kehittymistä sekä osallistuneiden henkilöiden kokemusta siitä, miten palvelut ovat hyödyttäneet heidän kotoutumistaan.

Kotoutumista tukeva ohjaus ja neuvontapalvelut (Hello Espoo -info) sekä työvoiman ulkopuolella olevien kotoutujien alkuvaiheen kotoutumispalvelut (Koto-Espoo) ovat muodostaneet 1.6.2023 lähtien uuden Maahanmuuttajien neuvonta- ja ohjauspalvelut -vastuualueen, joka sijoittuu konsernihallintoon Asiointi-vastuuyksikön alaisuuteen. Vastuualueen tulevan lakisääteisen toiminnan vakiinnuttamiseen on varauduttu vakanssimuutoksilla ja vakanssien perustamisilla. Vastuualueen vetämisestä vastaa palvelupäällikkö. Hello Espoo -infon palveluesihenkilön ja vastuualueen yhteisen viestintäasiantuntijan vakanssimuutoksista kaupunginhallitus päätti 5.6.2023. 3 palveluneuvojan tehtävien edellyttämät vakanssimuutokset tehtiin keväällä 2023. Koto-Espoon palveluesihenkilön sekä 4 koordinaattorin vakansseista kaupunginhallitus päätti

kokouksessaan 27.5.2024. Kaupungin hallintosäännön tarkistamisen yhteydessä valtuusto vahvisti kokouksessaan 18.11.2024 konsernihallinnon maahanmuuttajien neuvonta- ja ohjauspalvelut - vastuualueen sekä kansainvälisyys ja maahanmuutto -vastuualueen henkilöstön ja tehtävien siirtämisen elinkeino-tulosyksikköön elinvoiman tulosalueelle.

Työnhakijoina olevien maahanmuuttajien kotoutumispalveluista vastaa Työllisyys Espoo, 1.1.2025 lukien Espoo-Kauniainen työllisyysalue. Kauniaisten kaupungin kanssa on valmistella sopimus, jonka mukaan Espoo tuottaisi osan lakisääteisistä kotoutumispalveluista myös Kauniaisten työvoiman ulkopuolella oleville kotoutujille 1.1.2025 lukien. Sopimus koskee varsin vähäistä kotoutujien joukkoa, arvioilta noin 10–20 henkilöä vuodessa.

Lakisääteisen kotoutumisohjelman valmistelu käynnistettiin tammikuussa 2024 yhdessä laajan kumppaniverkoston kanssa. Espoon tavoitteena on toteuttaa kotoutumisohjelma tavalla, joka aidosti hyödyttää äskettäin maahan muuttaneiden henkilöiden palvelu- ja tiedonsaantitarpeita. Lakisääteisen minimin, kotoutumisohjelma-asiakirjan, sijaan Espoon kotoutumisohjelmassa kuvataan kattavasti maahantulon alkuvaiheen relevantit palvelut niin, että uuden espoolaisen on helppo päästä alkuun asettautumisessaan. Kotoutumisohjelma julkaistaan espoo.fi-verkkosivuston alisivustona ja sen jatkokehitystyössä on tarkoitus hyödyntää uusien tekoälyratkaisujen mahdollisuuksia. Tavoitteena on vastata kasvavan maahanmuuttajaväestön neuvontatarpeisiin tavalla, joka vähentää palveluiden häiriökysyntää sekä kasvokkain annettavan neuvonnan kasvupainetta ja samalla vahvistaa maahan muuttaneen omaa toimijuutta.

Eduskunta hyväksyi 13.6.2024 muutoksen 1.1.2025 voimaan astuvaan lakiin kotoutumisen edistämisestä. Muutos antaa kunnille ja työvoimaviranomaisille mahdollisuuden periä maahanmuuttajalta maksu käyttämättä jääneestä tulkkauksesta, mikäli tämä ei saavu kotoutumispalveluiden tapaamiseen eikä ilmoita siitä etukäteen. Maksun saa kuitenkin periä vain, mikäli perintää ei voida pitää kohtuuttomana ja maahanmuuttajalle on ennalta annettu tieto perintämahdollisuudesta tavalla, jonka hän ymmärtää riittävän hyvin.

Käyttämättä jääneitä ajanvarauksia ei arvioida olevan kovin runsaasti, minkä lisäksi Espoossa on yleisesti käytössä etätulkkaus, joka useimmiten tilataan asiakkaan ollessa jo paikalla. Asiakkaalta perittävän tulkkauskustannuksen perintäkustannusten arvioidaan ylittävän perittävät summat. Tämän lisäksi tulkkauskustannusten periminen saattaa herättää palvelujärjestelmää kohtaan tunnettua epäluottamusta äskettäin Suomeen saapuneissa maahanmuuttajissa ja aiheuttaa haittaa erityisesti haavoittuvimmassa asemassa oleville maahanmuuttajille, joita yritetään tavoittaa kotoutumispalveluiden piiriin. Tilannetta kuitenkin seurataan ja asiaa tarkastellaan tarvittaessa uudelleen.

Espoossa on valmistauduttu väestörakenteen muutokseen ja uuden kotoutumislain tuomiin velvoitteisiin pitkäjänteisellä kehittämistyöllä, jota on tehty yhteistyössä mm. kaupungin eri yksiköiden, oppilaitosten, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen ja järjestötoimijoiden kanssa. Vuoden 2025 alussa Espoolla on hyvät valmiudet vastata uuden lainsäädännön mukaisiin lakisääteisiin tehtäviin. Espoon tulevaa tavoitetilaa koskevia linjauksia tehdään osana vuonna 2025 alkavan valtuustokauden strategista suunnittelua. Keskeistä tässä työssä on edunvalvonta valtion suuntaan, jotta maahanmuuttoon kohdentuva valtionosuusrahoitus nykyistä paremmin huomioisi pääkaupunkiseudun erityisaseman kasvavan maahanmuuttajaväestön palvelutarpeisiin vastaamisessa.

Tällä hetkellä on valmisteilla tai eduskuntakäsittelyssä useita muutoksia 1.1.2025 voimaan astuvaan kotoutumislakiin. Esimerkiksi ns. laskennallisten korvausten tasoon on tulossa merkittävä heikennys, jonka vaikutus Espoolle vuonna 2025 on liki 1,4 M€. Kunnille maksettavien laskennallisten kustannusten korvaustason alennusta perustellaan normin purulla, jonka mukaan esimerkiksi kunnan velvollisuus laatia asiakirja kunnan kotoutumisohjelmasta kumotaan. Normin purku jää kuitenkin tosiasiasa toteutumatta, kun lain vastuuministeriö ja ELY-keskus heti esityksen lausuntovaiheen alussa totesivat, että kotoutumisohjelma-asiakirja tulee kuitenkin laatia, jotta kunnalla jatkossa säilyy oikeus kotoutumislain mukaisiin korvauksiin.